

categorien van ons verstand benoemen. Herkenbaar is hun voortschrijding tot hooger onbepaaldheid daaraan, dat zij als praedicaten van het subject *alle(s)* gebruikt worden. *Alles* zelf heeft de beteekenis der bepaalde totaliteit ingewisseld voor die der onbepaalde totaliteit. Zoo beteekent het πάντα *pai* van Herakleitos reeds niet meer begrensde totaliteit van het ervaren, maar onbegrensde, waarin al het mogelijke toekomstige, denkbare is opgenomen.

Dat alle dingen *eigenlijk* ruimte innemen, alles *eigenlijk* tijd neemt, zijn uitbreidingen van het gebruik van ruimte en tijd, die evenveel invloed hebben op de bepaling van *alle dingen* als op de praedicaten ruimtelijk en tijdelijk zelf. Vóór dit onbepaald gebruik was ruimte een bepaaldheid van voorwerpen, die ook ontbreken kon: sommige beslaan ruimte, sommige niet. Treedt hiervoor, op een grond, die niet in het woord zelf ligt, in de plaats: alle voorwerpen beslaan ruimte, alle gebeuren neemt tijd, zoo worden daardoor ruimte en tijd in de vroegere beteekenis tot een begrensde geval van de nieuwe, ze omsluitende, *onbepaaldere* beteekenis. Waarin bestaat nu de overgang van die vroegere bepaaldheid tot de nieuwe onbepaaldheid? Immers hierin, dat voortaan de bepaaldheid van ruimte niet meer afhangt van al of niet zich ruimtelijk voordoende voorwerpen, dat is van de onbepaalbaarheid der ervaring van geval tot geval. Geabstraheerd, onttrokken is nu ruimte aan het gebruik in een bepaald geval der ervaring, onbruikbaar voortaan voor de bepaling, waartoe ze diende; deze moet nu door andere woorden als groot, klein, ruim, smal worden geleverd. Deze woorden gaan niet over in de onbepaaldheid die voor praedicaten bij *alles* past. *Sommige* voorwerpen zijn groot, daarom zijn *andere* klein, sommige breed, daarom andere smal; *alle* zijn ruimtelijk. Evenzoo het praedicaat tijd. Het was aanvankelijk een bepaaldheid van sommige handelingen, die in onderscheid van andere, duur hebben. Het was hetzelfde woord als jaar of dag, wachten, toeven, gaan. Al deze zijn bruikbaar voor wat soms zus, soms zoo is. Zij zijn bepaald door hun elkander uitsluitende tegenstelling. Die bruikbaarheid en haar onbepaaldheid wordt te niet gedaan, wanneer een blijvende be-